

Xabier Mendiguren Elizegi

Lagun artean

Urteroko errepasso hau egiteko inoiz baino gogo gutxiago aurten. Ez zer esana falta delako baina bai esan beharrekoa dagoeneko esana dagoelako, zuek nik bezain ondo ezagutzen duzelako joan den 2003an zer gertatu den, funtsean, euskal kulturan. Hala ere, *Jakin*-eko lagunei ezetz esaten jakin ez-eta, isiltzea etsitzea litzatekeela-eta, gure arteko hartu-emanen eta betiko langintzari eustea inoiz baino premiazkoagoa dela-eta, baietz esan eta hemen naukazue, zuek bezala esku-hutsik, zuek bezala begiak gorrituta (negar egin dugulako edo negargurari eutsi diogulako); ohartzen naiz komunikazioa baino gehiago komunioa dirudiela honek, ez zentzu erlijiosoan baina bai bat egitearenean, komunitate izate horretan alegia. Ezinbestean beharko du horrela, zoritxar kolektiboetan gertatzen den bezala, baina saia nadin sumindura arintzen; hortzak eta ezpainak estututa eduki ordez zabal ditzagun apur batean, lagun artean.

Madarikatua

Joan denekoa urte madarikatua izan dela esan beharrik ere ez dago. Otsailaren 20koa lehenik, sei hilabete geroagoko jarraipena ondoren... Aurreko urteak ezin esan onak izan zirenik, panorama orokorra marraztean txarretik txarrogarako zirriborro bat ateratzen zitzaidan beti, etorkizunerako perspektiba argirik gabe gainera. Eta orain? Behea jo dugula eta aurrerantzean gora joan beste erremediorik ez dagoela esango du baikorren batek; okerrenak ikusteko gaudela iritziko dio ezkorren batek. Harako esaera hartan bezala: tunelaren amaieran argia sumatzen hasi bai, baina

izan litekeela aurrez aurre etorri eta bertan zanpatuko gaituen trenarena ere.

Trenak

Trenaren metaforak joko handia eskaintzen du: trenetik jaitsi, Maltzagarainoko trena, trena bere bidetik uzkailezea, bide itsuan sartzea, abiada bizian talka egitera doazen trenak... Azken hori izan liteke sasoi politiko berri hone-tako izarra, aurreko guztiekin nahastuta eta aldaera berrie-kin batera: makinista egokirik ez dagoela, balazta nork sa- katuko ote duen... Alegoria horiek denek hutsune bat daukate, ordea, gu guztiok trenaren barruko bidaiari egi- ten gaituela, baina egiazki gu geu gara ibilgailu hori mugit- u behar dugunak, abiadura handian edo astoaren mart- xan, bideko koxkak saihestuz edo ero moduan bultzatuz. Asmatuko ahal dugu!

Testua eta testuingurua

Ur handitan sartu naiz eta natorren berriz neure espa- rrutxora, euskal letren errepublikara. Aurten bi saltsa ibili dira komunikabideetan arlo honi dagokionean, biak elka- rri lotuak. Bata, belaunaldien sailkapenaren ingurukoa, eta, bestea, belaunaldi horietako bat baztertuta, gutxietsia, frustratua ote dagoen. Ez daukat zer erantsi handirik, ezta interes berezirik ere. Beste zerbaiten zantzua ematen digu eztabaida horiek pizteak, ordea: marketinak eta promo- zioak gero eta indar handiagoa dutela gure artean.

Idazle gazte batekin bazkaltzen ari nintzen halako batean, eta nola gure gremioan ere endogamiko samarrak garen, gure arloko kontuak genituen mintzagai. Beste idazle gazte bati buruz ari zela, halaxe esan zidan nire ma- haikideak: «Horren problema da, testu hutsa dela». Ale- gia, idazle horrek ez duela lortu irudi publiko bat: zutabeak idaztea egunkarrietan, bere argazkia edozein aitzakiarekin agertzea aldizkari eta gehigarrietan, elkarriketak eskatzea

irratietan... testu hutsa da beraz. Printzipioz, egoera ideala izan beharko luke horrek (garai bateko) idazle serio barentzat: testuaren eta irakurlearen arteko harreman zuzena, interferentziarik eta manipulaziorik gabe; tamalez, baina, gaur egun ez da erraza, nahi izanda ere, Salinger izatera iristea (Montoiak ahaleginak egiten dituen arren), eta testu huts gelditzen denak arrisku handia du testu izatera ere ez iristeko, alegia, banitatearen ferian sartu ezean inork ez duela ezagutuko idazlea, eta inork ezagutu ezean liburua ere ezkutuan geratuko dela betiko.

Bertsolaritzaren ikerlariak aspaldi honetan horrekin ari dira: bertsoa behar bezala ulertzeko ezin gaitezkeela testua bere hutsean aztertzea mugatu, kontuan izan behar direla bertsoaren ingurumaria eta bere zertzeladak. Literaturan ere bide beretik joan beharko dugu, itxura denez. Kontuan hartuta, gainera, gure kritiko inportanteek ez direla ibiltzen testu on, sekretu, ezezagunen bila, ezpada dagoeneko kanonizaturik dagoen idazleari intentsua bota eta bota.

Poetak

Orain dela hamar bat urte, aldizkari honetan bertan idatzi nuen hemen egiten ari zen poesia ez zitzaidala gustatzen: maxkala zela oro har, belaxka salbuespenak salbuespen... Polemika koxkor bat piztu zen, haserretu egin zitzaizkidan poeta batzuk, arrazoiarekin seguru asko. Gaur berriz idatzi nahi dut gai horretaz, kontrakoa esateko: alegia, gustatu egiten zaidala gaur egun euskaraz egiten ari den poesia gehiena.

Egunotan Interneten dagoen posta-zerrenda ugarietako batean norbaitek zioen paradigma-aldaketa bat gertatu dela azken urteetan, eta Kirmen Uriberen liburua jartzen zuen zedarriztat. Egia da *Bitartean heldu eskutik*-ek, obra guztiz ederra izateaz gain, irakurle askorekin konektatzea lortu duela, poeta gutxik bezala; baina, nire ustez, errealitatearekin lotuago eta formalismotik urrunduago dagoen poesianzko bidea aspaldi samarretik ari zen egiten, eta gure poeta handien lanak izan dira prozesu ho-

rretako bultzagile nagusi, nire ustez: Izagirrerren *Balizko erroten erresuma*, Sarrionandiaren *Hnuy illa nyha majah ya - hoo* eta Atxagak azkeneko dozena urte honetan han-hemen atera dituen poemak.

Interesgamiena, dena dela, hauxe da, nire aburuz: ez dela estetika jakin bat nagusitu besteen gainetik, are gutxiago ideologia jakin bat. Poeta guztiengan antzematen da komunikaziorako gogo handiago bat, soberazko hitz-litsen biluzte bat eta muinera jotze bat, edozer dela ere muineko hori. Udazken honetan ateratako hiru poema-bilduma eder aipa nitzake esandakoaren frogagarri: Gerardo Markuletaren *Batak ez du bestea kentzen*, Pako Aristiren *Libreta horiko poemak* eta Mikel Peruarena Ansaren *Eguraldiaz hizketan*. Hirurak ere idazle desberdinak, nor bere estilo, gustu eta pentsaerarekin, hiru argitaletxe diferentetan, baina hirurak ere indartsu, egiazko, hunkigarri eta gomendagarri.

Historia hurbila modan?

Poesiaz esan dugunarekin lotu daiteke, beharbada, aurtengo narratiban nabarmena gertatu den joera bat, hots, XX. mendeko gatazka gordinen presentzia: Franco hilez geroztiko trantsizioaren argi-ilunak batetik, 36ko gerrako gazi-gozoak bestetik, eta Francoren aldiko gorabehera sigi-sagatsuk azkenik.

Multzo honetan sartzeko modukoak izan litezke izenburu hauek denak: Xabier Montoiaren *Denboraren izerdia*, Jokin Muñozen *Bizia lo*, Joxe Belmonteren *Hamar urte berru*, Jon Alonsoren *Hodei berdeak*, Edorta Jimenezen *Kilkerren hotsak* (eta Hemingwayri buruzkoa ere bai, neurri batean), Agurtzane Juanenaren *Esan gabe neukana*, Joseba Sarrionandiaren *Kolosala izango da*, Bernardo Atxagaren *Soinujolearen semea...* Baten bat faltako zait, seguru, Durangoko Azokan ateratako nobedade guztiak ez baitira neure eskuetara iritsi.

Ez dut esan nahi joera bakarra denik, edo interesgarriena, edo indartsuena. Besterik gabe hor dagoela eta kontuan hartzekoa dela aipatu nahi nuen. Historia hurbi-

larekin egiten dugun literatura ez baita eleberri histori-koa, ezpada gure gaurko zaurietan arakatze bat, gure arazo-zen aztertze bat. Konponbideak beste bati eskatu behar.

Edo, telebistako igarle kaxkarrak bagina bezala, hemendik hogeit urtera egingo den literatura irakurri, hantxe agertuko delakoan gaurko gure minen sendagarria.¶

Juan Ignacio Perez Iglesias

Herri normal bateko herritarrak izango bagina...

... aztergai izan beharko genuke hemen Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailak prestatu duen Kulturaren Euskal Plana, edo Ikus-entzunezkoaren Liburu Zuria. Normala izan gabe, normalizazio bidean dagoen herri bateko herritarrak izango bagina, bi kontu horiez gain, III. Inkesta Soziolin-
guistikoaren emaitzez ere aritu beharko ginbateke.

Baina ez gaude herri normal batean —edo estatu normal bateko herri batean—, ez eta normalizazio bidean dagoen herri batean ere, eta tamalez, aurtan, euskalgintza-
ren inguruan izan diren epailetza erabakiena izan behar dugu, ezinbestez, gogoetarako gai nagusia.

Joan den urtean, 2002ko balantzea egiterakoan, pozte-
ko moduko gertakizuntzat hartu nuen Martin Ugalde kul-
tur parkearen irekiera. Orain, 12 hilabete igaro direnean, eta Kultur Parkean egiten den lanarekin zerikusirik izan gabe, oinazea da sentipen nagusia, aurtan parke horretan inolaz ere ezin itxaron genezakeen zerbait gertatu baita. Gertaturikoa aski ezaguna da eta ez dut idatziko hori deskribatzeko lerro bat ere. Gertatutakoaren arrazoiak, ondorioak, eta ondorio horiei aurre egiteko bidea da orain axo-
la didan bakarra.